

Geen opvang is geen optie

foto Werry Crone

Iedere vreemdeling, uitgeprocedeerd of niet, verdient bed, bad en brood, stelt de Protestantse Kerk in Nederland (PKN). Maar de praktijk is anders. De kerk diende een klacht in tegen de staat. Die wordt grondig verklaard.

NICO DE FIJTER

Het mag eigenlijk niet, maar de gemeente Utrecht doet het al jaren. En niet eens stiekem. Bijna achthonderd vreemdelingen die geen recht meer op opvang hadden, kregen dat in de afgelopen jaren in Utrecht toch. Met steun van de gemeente.

Utrecht staat niet alleen. Tientallen gemeenten in het land dragen - direct of indirect - bij aan vergelijkbare vormen van noodopvang. Niet dat ze dat nou zo dolgraag doen. Integendeel. Het is eigenlijk de taak van de rijksoverheid, vinden de gemeenten. Die zou moeten zorgen voor een sluitend vreemdelingenbeleid. Zodat er geen grote groepen afgewezen asielzoekers meer op straat belanden. Dat sluitende vreemdelingenbeleid zou er ook komen, was de afspraak in 2007. "Daar zorgen wij voor", beloofde het Rijk. "Maar dan moeten jullie gemeenten stoppen met het maar blijven opvangen van vreemdelingen die geen recht meer op opvang hebben."

Dat sluitende vreemdelingenbeleid is er nog steeds niet. En daardoor worden er grote groepen vreemdelingen 'geklinkerd'. Zo'n

achtduizend per jaar. Moeten we niet hebben, vinden veel gemeenten. We hebben een zorgplicht voor mensen binnen onze gemeentegrenzen, zeggen ze. Of het is in het belang van de openbare orde om ze van de straat te houden. Of ze vinden het gewoon een kwestie van fatsoen, van menselijke waardigheid. "Het is niet humaan om mensen opvang te ontzeggen", zegt de Utrechtse wethouder Margriet Jongerius.

Recht op opvang in een asielzoekerscentrum hebben de afgewezen vreemdelingen niet meer, ook al hebben veel van hen nog nieuwe procedures lopen. Vaak lukt het ze niet om terug te keren, omdat hun herkomstland ze niet terug wil hebben bijvoorbeeld. Soms willen ze niet terug, omdat ze vinden dat het in hun herkomstland te onveilig is. Of ze werken wél aan terugkeer, maar hebben daar meer tijd voor nodig.

Hoeveel ongedocumenteerde vreemdelingen er precies in Nederland zijn, is moeilijk vast te stellen. "Wij schatten dat het in Utrecht om ongeveer vierduizend mensen gaat", zegt Jongerius. Een groot deel van hen bestaat uit afgewezen asielzoekers. De gemeente Amsterdam, schreef burgemeester Van der Laan vorige week aan zijn gemeenteraad, telt waarschijnlijk tussen de vijf- en tienduizend mensen zonder verblijfsvergunning. Mogelijk gaat het in heel Nederland om zo'n 100.000 mensen.

Nederland moet beter voor die grote groep vreemdelingen zorgen, vond de Protestantse Kerk in Nederland (PKN). En daarom diende die kerk - bijgestaan door advocaat Pim Fischer - een kleine twee jaar geleden een klacht in tegen de Nederlandse staat. Vreemdelingen in kwetsbare posities, zegt de PKN, moeten niet langer verstoken blijven van van voedsel, kleding en onderdak. Maandag wordt de uitspraak van het Europees Comité voor Sociale

Rechten (ECSR) op die klacht openbaar gemaakt.

Bestaansminimum

En die gaat grote gevolgen hebben. Want alles wijst erop dat de PKN gelijk gaat krijgen. En niet zo'n beetje ook. De Nederlandse overheid moet er niet alleen voor zorgen dat vréemdelingen verstoken blijven van onderdak, kleding en voedsel. Nee, het ECSR gaat veel verder: niemand mag verstoken blijven van onderdak, kleding en voedsel. Het is de plicht van de Nederlandse overheid om aan iedere burger het bestaansminimum van bed, bad en brood te bieden. Dan maakt het helemaal niet uit of die burger een Nederlander is of een afgewezen asielzoeker. Evenmin doet het ertoe of zo'n afgewezen asielzoeker meewerkt aan terugkeer naar zijn herkomstland.

De ECSR-uitspraak ligt al sinds de zomer bij de betrokken instanties. Die mogen daar vier maanden lang niets over zeggen, schrijven de regels voor. En dat doen ze ook niet. Maar een rondgang langs partijen die linksom of rechtsom betrokken zijn bij de opvang van vreemdelingen maakt duidelijk welke kant de uitspraak maandag op zal gaan: de huidige praktijk moet op de schop.

Achter de schermen wordt al druk over de ECSR-uitspraak gesproken. De vier grote steden en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten zaten al met elkaar om tafel. Net als de middelgrote steden. Minstens vier ministeries zijn met elkaar in overleg om de ESCR-uitspraak te bediscussiëren. En ook de gemeenten die elkaar regelmatig opzoeken om over opvang en terugkeer van asielzoekers te praten (de zogenoemde Logo-gemeenten) hielden al een overleg om de scenario's te bespreken.

Onenigheid

Wat zullen de gevolgen van de uitspraak zijn? Formeel zijn de uitspraken van het Europees Comité voor Sociale Rechten niet bindend. Maar dwingend zijn ze zeker. Vorig jaar oktober deed het ECSR al een tussenuitspraak. Ook daarin zei het ECSR al dat Nederland ervoor moet zorgen dat niemand in het land gevrijwaard blijft van onderdak, kleding en voedsel. Omdat het om een tussenuitspraak ging, wilde de regering er niet op ingaan. Bovendien, zei VVD-staatssecretaris Teeven, staat het Nederland vrij om uitspraken van het ECSR naast zich neer te leggen. Maar daar denkt de PvdA-fractie heel anders over. "Onze lijn is helder", zei PvdA-Kamerlid Marij Majij afgelopen voorjaar. Zodra er een definitieve uitspraak van het ECSR is, moet die worden opgevolgd, stelde Majij. Daar denkt de andere coalitiepartij van staatssecretaris Teeven heel anders over. Het is onduidelijk hoe de coalitie die onenigheid gaat overwinnen.

En als er opvang moet komen, wie gaat dat dan regelen en wie gaat dat betalen?

Dat moet de rijksoverheid doen, vinden de gemeenten. De gemeente Den Haag besloot deze week om een tijdelijke noodopvanglocatie voor afgewezen asielzoekers langer open te houden, maar in de brief die daarover aan de gemeenteraad werd gestuurd benadrukte het college van b. en w. dat dat "niets af doet aan het standpunt dat de gemeente ten principale niet verantwoordelijk is voor het vreemdelingenbeleid van het rijk". In Utrecht klonk hetzelfde geluid: ook daar verlengde het stadsbestuur de gemeentelijke bijdrage aan een van de noodopvanglocaties. "Het Rijk neemt die verantwoordelijkheid niet", zegt wethouder Jongerius. "En dat zou wel moeten. Mensen belanden op straat, komen in erbarmelijke situaties terecht. Dat is het gevolg van rijksbeleid, en daarom is het aan het Rijk om op te treden."

De gemeente Amsterdam onderzoekt "vooruitlopend op een mogelijke aanwijzing van de ECSR" of er in de winter een bed-, bad- en broodvoorziening kan worden gerealiseerd. De andere drie grote steden steunen de Amsterdamse plannen. Maar, benadrukt burgemeester Van der Laan in een brief aan de gemeenteraad, "er worden geen onomkeerbare beslissingen genomen" totdat het kabinet een standpunt over de opvang van uitgeprocedeerde asielzoekers heeft ingenomen. Wanneer het kabinet op de ECSR-uitspraak gaat reageren, is nog niet duidelijk.

Nog even terug naar Utrecht, en de honderden asielzoekers die daar in de afgelopen jaren werden opgevangen. Die vreemdelingen kregen niet alleen onderdak, maar werden ook begeleid. "We proberen mensen te helpen om hun kracht te voelen. Zodat ze perspectief gaan zien." In veel gevallen bleek dat perspectief toch in Nederland te liggen: 64 procent van de in eerste instantie afgewezen asielzoekers wisten toch nog een verblijfsvergunning te bemachtigen. Een kleine 20 procent keerde terug naar het land van herkomst. Ook in die cijfers ziet Utrecht bewijs dat het nut heeft afgewezen asielzoekers onderdak te bieden. "Het zou mooi zijn als het Rijk dat ook gaat zien", zegt wethouder Jongerius.

Een vluchteling in de Utrechtse noodopvang. De gemeente biedt afgewezen asielzoekers al jaren onderdak, ook al druist dat in tegen het kabinetsbeleid.

'Mensen belanden op straat. Dat is het gevolg van rijksbeleid, en daarom is het aan het Rijk om op te treden.'

Recht op opvang in een asielcentrum hebben de afgewezen vreemdelingen niet meer